

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ
Α' — ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

1

ΧΑΡΑΛ. ΡΕΜΠΕΛΗ

ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΙΚΑ

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΡΑΝΤΕΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Ν. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ
Φιλολόγου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ, 1953
ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ «Η ΠΡΟΟΔΟΣ», 2005

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΦΕΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 51170 A
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 9/1/2007
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 398.094953 ΡΟΜ

Κωδ. ΕΠ: 7025

ΜΗΧΗΡΟΤΕΡΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΙΚΑ

ΡΕΜΠΕΛΗ, ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΙΚΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ
Α' — ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

1

ΧΑΡΑΛ. ΡΕΜΠΕΛΗ

ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΙΚΑ

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΡΑΝΤΕΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Ν. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ
Φιλολόγου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ, 1953

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΝΙΚ. ΡΕΜΠΕΛΗΣ (1887 - 1947)

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Μὲ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀνὰ χεῖρας συλλογῆς λαογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ὕλης, ἡ Ἑπειρωτικὴ Ἑταιρεία Ἀθηνῶν θέτει εἰς ἐφαρμογὴν πρόγραμμα ὀλόκληρον δημοσιευμάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν Ἑπειρον καὶ τοὺς Ἑπειρώτας.

Μολονότι μακρᾶς πνοῆς καὶ ἐν συνεχεῖ μεταπλασμῶ, τὸ πρόγραμμα τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ εἶχεν ἐνωρίτερον τὴν ἀπτὴν ἐκδήλωσίν του, ἀφοῦ καὶ ἄλλαι ἐργασίαι, παρεμφερεῖς τῆς παρούσης, πρὸ καιροῦ ἀναμένουν εἰς τὰς ἀρχαιοθήκας τῆς τὴν ὥραν νὰ ἴδωσι καὶ αὐταὶ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἀλλ' αἱ δεινὰ περιστάσεις, τὰς ὁποίας διῆλθεν ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς καὶ ἰδιαιτέρως ἡ Ἑπειρος, ὡς καὶ ἡ περὶ ἄλλα, ζωτικώτατα καὶ δεόμενα ἀμέσου ἀντιμετωπίσεως καὶ θεραπείας, ἐντατικὴ ἀπασχόλησις παντὸς τοῦ Ἑπειρωτισμοῦ πλέον ἢ ἐξηγοῦν τὴν λυπηρὰν καθυστέρησιν. Ἀκόμη διερωτώμεθα ἂν ἡ πρὸ τετραετίας μόλις κρατοῦσα ἔτι ἀτμοσφαῖρα δὲν θὰ ἦτο παντελῶς ἀπρόσφορος διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν *Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν* μὲ τὴν ἡσυχασμένην πῶς καὶ φιλόσπουδον διάθεσιν, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται διὰ νὰ δημιουργηθοῦν αἱ προϋποθέσεις ἀπροσκόπτου συνεχίσεώς των. Ἀπόδειξις ὅτι ἦτο, τὸ γεγονὸς τῆς καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον μὴ ἐμφανίσεως εἰμὴ ἔργων πολεμικῆς, τινῶν ἀρίστων καὶ πολλῶν χρησιμωτάτων, ἀνεπιτρέπτων ὅμως εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ τῆς. Ὅσα εἰρηνικά, μορφωτικά, πολιτιστικὰ ὑπῆρχον ἄλλοτε καὶ ὑπὸ τὴν βίαν τῶν πραγμάτων εἶχον σιγήσει, δὲν ἐπανηκούσθησαν. Ἔτος κἂν δὲν συμπληροῦται ἀφ' ἧς κάτι πάλιν ἤρχισεν ἐλπιδοφόρως νὰ κινῆται εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἐπικαίρως, λοιπόν, καὶ ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία εἰσφέρει τὸ καθ' ἑαυτὴν, χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ κ. Ἄ. Τράντα καὶ τὴν φιλογένειαν τῆς Παγκείου Ἐπιτροπῆς, χαίρει δὲ διότι τοῦτο ἀφορᾷ τὴν τόσον δοκιμασθεῖσαν ἠρωικὴν Κόνιτσαν, ὅτι εἶναι ἔργον ζωῆς ἐμπνευσμένου ἀποστόλου καὶ μάρτυρος ἔθνικοῦ, ὅτι τὸ ἐπεμελήθη μὲ συγκινητικὴν στοργὴν ὁ καλὸς υἱὸς του. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν ἐκείνων οἱ ὅποιοι θὰ κύψουν στοχαστικοὶ εἰς τὸ πρῶτον τῆς τοῦτο δημοσίευμα καὶ θὰ προσπαθήσουν, ὅσον γίνεται, νὰ εἰκάσουν ἐξ αὐτοῦ τὰ μέλλοντα νὰ ἀκολουθήσουν, ἔχει δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ κρίσις των θὰ εἶναι δικαία. Νὰ ἐλπίσῃ καὶ ὅτι θὰ χωρήσουν ἔτι περαιτέρω, σκεπτόμενοι πῶς θὰ ἠδύναντο καὶ νὰ τὴν ἐνισχύσουν εἰς τὸ δύσκολον, τὸ ἀληθινὰ δύσκολον ἔργον τῆς; Τὸ εὔχεται καί, πάντως, τοὺς εὐχαριστεῖ.

Ἡ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Η πρώτη έκδοση του παρόντος βιβλίου εξαντλήθηκε εδώ και αρκετά χρόνια. Το διοικητικό συμβούλιο του Συλλόγου Ασημοχωριτών Αθηνών «Η ΠΡΟΟΔΟΣ» ενέκρινε πέρυσι αίτησή μου για επανέκδοση του βιβλίου του πατέρα μου Χαραλ. Ρεμπέλη.

Αισθάνομαι, ως εκ τούτου, ευχάριστο το καθήκον να εκφράσω και από τη θέση αυτή θερμότερες ευχαριστίες προς το διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου, ήτοι: στον κ. Κων/νο Νούτσο, πρόεδρο, την κ. Αθηνά Στεργίου, αντιπρόεδρο, τον κ. Στέφ. Νούτση, γραμματέα, τον κ. Στέφ Πανταζή, ταμία και τα μέλη, διότι με πολλή προθυμία ενέταξαν το βιβλίο «Κονιτσιώτικα» στο πρόγραμμα εκδόσεων βιβλίων του κληροδοτήματος του αειμνήστου Βασιλ. Χρήστου, ο οποίος – ειρήσθω εν παρόδω – φοίτησε στο Σχολαρχείο της Βούρμπιανης, την οποία υπεραγαπούσε και εκτιμούσε ιδιαίτερα τον, πάλαι ποτέ, Δάσκαλό του Χαρ. Ρεμπέλη.

Πιστεύω πως η ψυχή του λαμπρού επιστήμονα και μεγάλου ευεργέτη του Ασημοχωρίου Βασιλείου Χρήστου θα αγάλλεται για την ευγενή χειρονομία των συγχωριανών του, που αποφάσισαν να επανεκδώσουν βιβλίο περισπούδαστο, το οποίο αναφέρεται σε λαογραφική και γλωσσική ύλη των χωριών της επαρχίας Κόνιτσας.

Νικ. Χ. Ρεμπέλης, φιλόλογος, πρ. Λυκειάρχης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΩΝ «Η ΠΡΟΟΔΟΣ» 2005

*Ἀπόσπασμα ἐκθέσεως τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπείας
τοῦ Τραντείου Γλωσσικοῦ Διαγωνισμοῦ*

Ὁ διαπρεπὴς ὀφθαλμολόγος κ. Ἀλέξ. Τράντας, ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων τῆς πλουσίας λαογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας ἐν γένει τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, ἵδρυσε γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν διαγωνισμὸν ἀποσκοποῦν εἰς τὴν συλλογὴν καὶ περίσωσιν τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ θησαυροῦ τῆς.

Εἰς τὸν προκηρυχθέντα α' διαγωνισμὸν ἀτυχῶς εἰς μόνος ἔλαβε μέρος. Ἀλλ' ὡς νὰ ἤθελεν οὗτος νὰ ἀναπληρώσῃ, τρόπον τινά, τὴν ἔλλειψιν ἀνταγωνιστῶν, ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀποστείλῃ ὀγκώδη ἀληθῶς συλλογὴν «Γλωσσολογικὰ σύμμεικτα τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης τῆς Ἡπείρου.

Μία τῶν κυριωτέρων ἀρετῶν τῆς συλλογῆς εἶναι ἡ μετὰ τῆς δυνατῆς φωνητικῆς ἀκριβείας ἀπόδοσις τῆς λαϊκῆς προφορᾶς. Ἄλλη ἀξιόλογος ἀρετὴ αὐτῆς εἶναι ἡ σαφεστέρα κατὰ τὸ δυνατόν ἐρμηνεία τῶν παρατιθεμένων λέξεων διὰ ποικίλων παραδειγματικῶν φράσεων, (οὐχὶ σπανίως καὶ διὰ καταλλήλων παροιμιῶν καὶ παροιμιωδῶν φράσεων, στίχων ἐκ δημοδῶν ᾠμάτων κ.λ.).

Ἐπαινοῦντες καὶ συγχαίροντες τὸν συγγραφέα τῆς καλῆς συλλογῆς διὰ τὴν ἀξιέπαινον φιλοπονίαν καὶ εὐσυνειδησίαν του καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καὶ στοργὴν πρὸς τὰ πολύτιμα πνευματικὰ προϊόντα τοῦ λαοῦ μας, κρίνομεν τὴν ἐργασίαν του ἀξίαν ὀλοκλήρου τοῦ βραβείου τοῦ ὀρισθέντος ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος ἀθλοθέτου.

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ, Διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας.
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΥΤΗΣ, Ἀρχιτέκτων.

ΣΗΜ. Ἀποσφραγισθέντος τοῦ φακέλλου, εὐρέθη ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῆς περι ἧς ὁ λόγος ἐργασίας εἶναι ὁ κ. Χαράλαμπος Νικολ. Ρεμπέλης, Διευθυντῆς τῆς Δημοτικῆς Σχολῆς Βουρμπιάνης.

Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρα̃σις τοῦ Χαράλαμπος Ρεμπέλη

Ὁ Χαράλαμπος Νικ. Ρεμπέλης ἐγεννήθη εἰς τὴν Βούρμπιανην τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης - Ἡπείρου τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου 1887.

Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν γενέτειραν, ἣ ὁποία διετήρει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους λαμπρὸν ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ Οἰκοτροφεῖον, ὅπου ἐμάνθανον «γερά γράμματα» ὄχι μόνον τὰ παιδιά τῆς ἀπομεμονωμένης αὐτῆς περιοχῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑλληνόπουλα τῆς πέραν τοῦ Γράμμου ἀλβανοκρατούμενης Ἡπείρου.

Τὸ 1901 εἰσῆχθη εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν Ἰωαννίνων καὶ κατόπιν ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μαράσλειον Διδασκαλεῖον Ἀθηνῶν, τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὁποίου εἶχε τότε ὁ Δ. Λάμψας.

Ἀπεφοίτησεν ἀριστοῦχος διδασκαλιστῆς καὶ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ δύο ἔτη 1910 καὶ 1911 ὑπηρέτησεν ὡς δημοδιδάσκαλος εἰς τὴν κωμόπολιν Βήσσανην, ἀκολούθως δὲ ἐπὶ 37 συνεχῆ ἔτη εἰς τὸ Σχολεῖον τῆς ἀγαπημένης του Βούρμπιανης.

Ἐνυμφεύθη τὸ 1910 τὴν Ἀναστασίαν τὸ γένος Δούμαρη, ἐξ ἧς ἀπέκτησε πέντε θυγατέρας καὶ ἓνα υἱόν.

Ὡς δημοδιδάσκαλος εἰργάσθη μὲ ζῆλον καὶ αὐταπάρνησιν κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῆς ὑπηρεσίας του, ὄχι μόνον νὰ διαδώσῃ τὰ πνευματικὰ φῶτα εἰς τοὺς μαθητάς του, ἀλλὰ κυρίως νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς τιμίους καὶ ἐργατικούς ἀνθρώπους, καλοὺς καὶ χρηστοὺς πολίτας. Εἶχεν ἐννοήσει βαθύτατα τὴν μεγάλην ἀποστολὴν τοῦ Ἑλληνος διδασκάλου, διὸ καὶ ἡ μόνη του φροντίς ἦτο νὰ διαπλάσῃ τὸν χαρακτῆρα τῶν μαθητῶν του, νὰ τοὺς μορφώσῃ παραλλήλως ψυχικῶς, κοινωνικῶς καὶ πνευματικῶς, νὰ διεγείρῃ μέσα των τὴν μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα, τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν Οἰκογένειαν.

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου ἐθεώρει ἱερόν. Ἦτο «διδάσκαλος ψυχῶν» μὲ ὅλον τὸ βαρὺ νόημα ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ περικλείουν αἱ δύο αὐταὶ λέξεις. Δὲν παρέλειπεν εὐκαιρίαν νὰ νουθετῇ τοὺς νέους, νὰ ὁμιλῇ περὶ ἀγάπης καὶ ἐργατικότητος, χρησιότητος καὶ ἠθικότητος, ἐγκρατείας καὶ καλῆς συμπεριφορᾶς, ἀρετῶν τόσον ἀναγκαίων διὰ μίαν νεανικὴν ψυχὴν, ἥτις ἂν μείνῃ ἀκαθοδήγητος καὶ ἀπαιδαγώγητος κατὰ τὸ στάδιον τῆς κρισίμου ἡλικίας τῆς ὑπάρχει κίνδυνος μέγας νὰ κατολισθήσῃ καί, ἀκολουθοῦσα τὴν σχολιάν, νὰ διαφθαρῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐφημέρων ἡδονῶν καὶ ἀπολαύσεων.

Μία ἀγνή καὶ μεγάλη ἀγάπη τὸν συνέδεε μὲ τοὺς μαθητάς του. Ἦθελε τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν χρησιτῆν τὸ ἦθος καὶ ἠθικὴν, ἐμπνεομένην ἀπὸ ὑψηλά

ιδανικά, καὶ ἀόκνως εἰσγάζετο νὰ τὰ ἐνσπείρη εἰς τὰς ψυχὰς των.

Μεγάλη ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ του μόρφωσις. Αὐτοδίδακτος ἐγνώριζε καὶ ὠμίλει τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον δύναμαι νὰ καυχῶμαι, διότι μόνον εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν ἐφοίτησα εἰς τὸ Γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων. Ὅλα νὰ προηγούμενα σχολικὰ ἔτη παρεσκευαζόμεν κατ' οἶκον καὶ ἔδιδον ἐξετάσεις ὡς κατ' ἰδίαν διδαχθεῖς. Καὶ μοῦ ἐδίδαξε μὲ ζηλευτὴν εὐχέρειαν καὶ μὲ μεγάλην ἀποδοτικότητα ὄχι μόνον Ὅμηρον, Εὐριπίδην, Ἠλιάτωνα, Γαλλικὰ καὶ Λατινικὰ, ἀλλὰ καὶ Θεωρητικὴν Γεωμετρίαν, Μαθηματικά, Ἀλγεβραν καὶ Φυσικὴν.

Ἀπὸ τὸ 1910 συνεδέθη σιενῶς μὲ τὸν τότε Μητροπολίτην Κονίτσης καὶ νῦν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σπυρίδωνα, ὅστις μεγάλως τὸν ἐξεΐμα.

Τὸ 1926 λαβὼν μέρος εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ εὐπατριίδου ὀφθαλμιάτρου κ. **Ἀλεξ. Τράντια** προκηρουχθέντα λαογραφικὸν διαγωνισμὸν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, εἰσγασθὴ ἐπὶ τριετίαν μὲ ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονὴν διὰ νὰ φέρῃ τὸ ἔργον εἰς πέρας. Συγχρόνως δ' ἐξέδωκε χάριτην τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης. Λεπτομερέστερον καὶ ἀριώτερον παρόμοιον χάριτην ἐφιλοπόνησε πρὸ τοῦ πολέμου. Οὗτος ὁμως παραμένει ἀνέκδοτος.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὴν μεγάλην του ἀγάπην πρὸς τὸ χωριό. Καίτοι ἠδύνατο νὰ μετατεθῆ εἰς πόλιν ἢ καὶ νὰ γίνῃ Ἐπιθεωρητής, ὁμως οὐδὲν ἐκ τούτων ἐπεδίωξεν. Ἐπεθύμει τὴν ἡσυχον καὶ ἀθόρυβον ζωὴν τοῦ χωρίου, ὅπου, μακρὰν τῆς τύρβης τῆς πόλεως καὶ εἰς φυσικὸν περιβάλλον τόσον ἀρεσιὸν καὶ εὐχάριστον δι' αὐτόν, ἐπεδίδετο εἰς τὰς προσφιλεῖς του μελέτας. Ὁ ἀγὼν τοῦ 1940 τὸν εὗρεν ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων, ὀπλισμένον διὰ τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῆς γλώσσης.

Ὅτε τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα εἰσῆρχοντο τὴν 29ην Ὀκτωβρίου 1940 εἰς τὴν Βούρμπιανην, ὁ Χαράλ. Ρεμπέλης παρουσιάσθη μόνος ἐνώπιόν των καὶ ἐκεῖ πρὸ τῆς Παναγίας ἀπέτεινεν ὀλίγα λόγια εἰς τὸν διὰ καλπάζοντος ἵππου ἀφικθέντα Ἰταλὸν Συνταγματάρχην. Οὗτος, ἀπαντιῶν εἰς ὅσα εὐθαρσῆ καὶ ὑπερήφανα εὔρε νὰ τῷ εἴπῃ τὴν κοίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ὁ Χαράλ. Ρεμπέλης, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ ἀπηγόρευε πᾶσαν ἀτασθαλίαν τῶν ἀκολουθούντων τουρκαλβανικῶν ταγμάτων. Καὶ πάλιν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941 τοὺς ἀντεμετώπιζε διὰ τῆς γλώσσης, ὅτε διὰ δευτέραν φορὰν εἰσῆρχοντο εἰς τὸ χωριόν.

Ἀνάγκη προσέτι νὰ σημειωθῆ, ὅτι τὸν Αὐγουστιον τοῦ 1943, ὅτε οἱ Γερμανοὶ ἐκάλουν ἐξ ἐκάστου χωρίου δύο οἰαδήποτε ἄτομα νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὸ «Μπουραζάνι», καὶ τὸ ἀνταρτικὸν κίνημα εὐρίσκετο ἐν πλήρει δράσει, καὶ πάλιν ὁ Χαράλ. Ρεμπέλης ἐσιάθη ἐκεῖνος ὅστις μὲ προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του ἀντεπροσώπευσε τὸ χωριό.

Ἡ ἄνοιξις τοῦ 1947 προοιωνίζεται κακὴ διὰ τὰ μέρη μας. Οἱ συμμοριῖται ἐκινουῦντο μὲ ἀρκετὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰ βουνὰ τῶν τόπων μας. Κρατῶ τὴν τελευταίαν του πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν γραφεῖσαν εἰς τὰς 18 Μαΐου 1947. Μοῦ ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων :

«Ἡ συμμορία ἀπὸ Κορτίνιστα πέρασε κοντὰ στὸ Κρυονέρι - Βράνισταν - Σαραντάπορον καὶ θὰ ἐπῆγε ἢ στὴν Ἀλβανία ἢ στὰ βουνὰ μας. Βλέπεις ὅτι ἡ πυρκαϊὰ πλησιάζει καὶ ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ».

Θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι προηοθάνειτο τὴν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπίθεσιν τῶν συμμοριτῶν κατὰ τῆς Βούρμπιανης καὶ τὴν ἀπαγωγὴν του. Διὰ τὸ ὅμως, ἀφοῦ προέβλεπε τὴν κατάστασιν δὲν ἔφευγεν ; Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸ χωριὸ δὲν τὸν ἄφινε ! Ἀλλὰ κυρίως ἡ συναίσθησις τῆς καθαρῆς του συνειδήσεως συνετέλεσεν ὥστε νὰ καθήσῃ ἐκεῖ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, μολονότι ἔβλεπεν, ὅτι ἀπὸ τὰ χωρία ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ συμμοριῖται διήρχοντο, πρῶτους - πρῶτους συνελάμβανον καὶ ἀπῆγον τοὺς διδασκάλους. Καὶ περαιτέρω εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιστολὴν συνεχίζει κατὰ τρόπον συμβουλευτικόν, ὡς ἐὰν προεμάντευεν, ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ θὰ ἦσαν καὶ αἱ τελευταῖαι παραινέσεις πατρὸς πρὸς υἱόν :

«Πρόσεχε πολὺ εἰς τὰς συναναστροφάς, γιατί ὅπως ξέρεις : φθείρουσι ἤθη χρηστὰ ὀμιλίας κακαί. Νὰ διατηρήσῃς ἀμόλυντον τὴν νεανικὴν καὶ ψυχικὴν σου ἀγνότητα, διότι μία παρεκτροπὴ ὀδηγεῖ εἰς ὄλεθρον καὶ καταστροφὴν. Ἡ χαρὰ τὴν ὁποῖαν δοκιμάζεις, δταν ἐκτελήσῃς τὸ καθήκόν σου ὡς μαθητῆς εἶναι μία ἠθικὴ τόνωσις ἀνεκτίμητος εἰς ἓνα νέον».

Καὶ ἦλθεν ἡ 21η Μαΐου 1947, ἡμέρα καθ' ἣν οἱ συμμοριῖται, ἐξουδετερώσαντες κατόπιν πολυώρου μάχης δύο ἐλαφρᾶς δυνάμεις διμοιρίας ἐδρευούσας εἰς Ἅγιον Κωνσταντῖνον καὶ Δημήτριον, εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Βούρμπιανην. Κατευθύνονται εἰς τὴν οἰκίαν μας καὶ τὸν ζητοῦν. Εὕρισκετο εἰς παρακειμένην οἰκίαν, ἀλλὰ ἀμέσως παρουσιάζεται. Τὸν ὑποδέχονται μὲ φαιδρὰ πρόσωπα. Φροντίζουν νὰ μὴ τοῦ δώσουν οὐδεμίαν ὑπόνοιαν τῶν προμελετημένων σχεδίων των. Ἀργὰ δὲ πρὸς τὸ ἑσπέρας ὑποχωρήσαντες τὸν διατάσσουν νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸν φονεύουν παρὰ τὴν θέσιν «Σταυρὸν» εἰς τὰς τραχείας φάραγγας τοῦ Γράμμου !

Αὕτη ἦτο ἡ τραγικὴ μοῖρα τοῦ Χαροῦ. Ρεμπέλλη.

Ἀκούραστος ἐργάτης τῆς παιδείας, ἐνθουσιώδης καὶ διαπρύσιος κήρυξ τῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν, ἐργασθεὶς ἀόκνως ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διὰ τὸ καλὸν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ χωρίου, ὡς καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν μόρφωσιν τῶν ἑλληνοπαίδων, ψυχοπλάστης, σμιλευτῆς ἠθους καὶ χαρακτῆρος, ἀφοῦ διεπαιδαγώγησε γενεὰς ἀνθρώπων, ἤχθη ἐν τέλει εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ θανάτου.

Ἐθνικὸς καθοδηγητῆς καὶ πολύτιμος σύμβουλος εἰς ὅλα τὰ μεγάλα ζητήματα, ὀδηγὸς εἰς τὰς κρισίμους περιστάσεις, δάσκαλος τῶν «παλιῶν καιρῶν»

μὲ πολυμερῆ κατάρτισιν καὶ μόρφωσιν, στυλοβάτης τῆς Βούρμπιανης καὶ δακτυλοδεικτούμενος εἰς τὰ ἐκάστοτε συγκροτούμενα ἐπαρχιακὰ διδασκαλικά συνέδρια, φίλος τέλος τοῦ λαοῦ, ἐφονεύθη ὑπὸ τὰ ἀμείλικτα πλήγματα τῶν αὐτοκαλουμένων «φίλων τοῦ λαοῦ» διότι ἦτο ἐπικίνδυνος ἐθνικὸς ἡγήτωρ ἀνθρώπων.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου Θηλέων Ἰωαννίνων κ. Γ. Οἰκονόμου εἰς ἄρθρον τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Γράμμος καὶ ὁ Χαράλ. Ρεμπέλης» δημοσιευθὲν εἰς τοπικὴν ἐφημερίδα, ἐξαίρων τὴν ἐθνικὴν δρασίν του, ρίπτει τὴν ἰδέαν, ὅπως εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Βουρμπιάνης στηθῆ ἡ προτομὴ του.

Ὁ Χαράλ. Ρεμπέλης ἐφονεύθη εἰς τὸν Γράμμον ἀπὸ τυφλὰ καὶ μίσθαρνα ὄργανα ὡς ἐθνικὸς ἥρωας. Ὁ θάνατός του προηγῆθη τοῦ θανάτου τῶν ἡρωικῶν νεκρῶν, οἱ ὅποιοι μετὰ δύο ἔτη ἔπεσον ἐκεῖ εἰς τὰς χαράδρας τοῦ Γράμμου κατὰ τὰς μεγάλας στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, διὰ τῶν ὁποίων, κατόπιν αἰμοβαφῶν νικῶν, ἐπετεύχθη ἡ ἐξόντωσις τοῦ κομμουνιστοσυμμοριτισμοῦ.

Ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς ἐφονεύθη! Παρὰ τὰς ἐπιμόνους προσπάθειάς μας, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν καὶ περισυλλέξωμεν τὰ ἅγια κόκκαλά του καὶ νὰ προβῶμεν εἰς τὰς νενομισμένας ἐπιμνημοσύνους δεήσεις. Παρηγορεῖ ὅμως ἡμᾶς ἡ σκέψις, ὅτι, εἰς τὸ κατ' ἔτος, τὴν 29ην Αὐγούστου, τελούμενον σεπτὸν μνημόσυνον τῶν ἡρωικῶν νεκρῶν τοῦ Γράμμου, ἡ ψυχὴ τοῦ Χαράλ. Ρεμπέλη, τοῦ καταβάσαντος καὶ καθαγιάσαντος μεταξὺ τῶν πρώτων διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου τὰ ἔνδοξα ἐκεῖνα χώματα, μετέχει περισσότερον πάσης ἄλλης τῆς θείας ἱεροτελεστίας καί, ἀναβαπτιζομένη εἰς τὰ ἱερὰ νάματα τῆς πανελληνίου τελετῆς, ὑψοῦται πάλιν «ἐν σκηναῖς δικαίων».

ΝΙΚΟΣ ΧΑΡ. ΡΕΜΠΕΛΗΣ

Σ η μ . Εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἐταιρείαν Ἀθηνῶν, ἣτις προθύμως ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσίν, ἐκφράζω καὶ ἐντεῦθεν τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ
πόνου καὶ ἐπιμελείας οἱ θεοὶ διδῶσιν ἀνθρώποις.
ΞΕΝΟΦ., ἀπομν. Βιβλ. Β', κεφ. α'*

Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Σαρανταπόρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτισης τῆς Ἡπείρου καὶ εἰς μικρὰν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον ἀπόστασιν ἑκατέρωθεν τῶν ὄχθων αὐτοῦ κεῖνται τὰ χωρία Μόλιστα, Σταρίτσανη, Κεράσοβον, Καστάνιανη, Μπλίζγιαννη, Κάντσικον, Ζέρμα, Λούψικον, Φετόκο, Σέλτση, Βούρμπιανη, Λεσκάτσι, Χιονάδες, Τούρνοβον, Πληκάτι, Στράτσανη, Ἰζβορος, Πυρσόγιαννη κ. ἄ. καλούμενα μὲ τὸ γενικώτερον ὄνομα *Μαστοροχώρια*, διότι εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν καὶ νῦν ἔτι οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τούτων διαφέρουσι πολὺ τῶν γειτόνων των, τῶν κατοικούντων ἀφ' ἑνὸς μὲν πέραν τοῦ Βοΐου ὄρους πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν ὀπισθεν τῆς ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου καὶ τῶν περὶ τὸν Σμόλιγκαν βλαχοφώνων πληθυσμῶν, καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν βίον καθ' ὅλου.

Καὶ τὰ ἐνδύματα τὰ ἐγχώρια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καίτοι ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰ τῶν περιοίκων μακεδονικῶν καὶ βλαχοφώνων πληθυσμῶν, παραλλάσσουσι πολὺ ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀμφίεσιν τῶν Ἀλβανῶν, διαφέρουσι δὲ αἰ βιοτικαὶ συνθῆκαι, τὸ δὲ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν Μαστοροχωρίων παρουσιάζει ριζικὴν διαφορὰν ἐν σχέσει μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν περιοίκων, δεδομένου ὅτι οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ χωρία Μπομπίτσκο, Ραντάτι, Γκρεμένι, Ἄρζα, Λέσνα, Προντάτι, Ράχωβα εἶναι ἀλβανόφωνοι, οἱ περὶ τὸν Σμόλιγκαν βλαχόφωνοι, καὶ οἱ ὀπισθεν τοῦ Βοΐου ὄρους (Μπορμποτσκό, Σλάτινα, Ψέλτσικο, Βύσσαντσκο, Κοτέλτσι, Δρυάνοβο, Νεροσλαυίτσα, Τούχουλη, Γιαννοβένη, Σλίμιτσα, Γράμμοστα κ. λ.) ἑλληνόφωνοι, ἀλβανόφωνοι, σλαβομακεδονόφωνοι, καὶ καθ' ὅλου πᾶσα ἔκφανσις τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν κατοίκων τῶν Μαστοροχωρίων παρουσιάζει τι τὸ ἰδιάζον ἐν σχέσει καὶ πρὸς

αὐτὰ τὰ νοτιώτερα χωρία τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης (Μάζιου, Σανοβόν κ.λ.) καὶ πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν Κόνιτσαν.

Εἰς τὴν παροῦσαν πραγματείαν θὰ ἐξετάσωμεν τὴν γλῶσσαν καὶ λαογραφίαν τοῦ ὡς ἄνω βορείου τμήματος τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης, ὁμιλοῦντος τὴν ἑλληνικὴν, πλὴν τῶν ἀλβανοφώνων Πληκατίου καὶ Κωσάρτσκου καὶ τῶν βλαχοφώνων Δεντσίκου καὶ Φούρκας, ὅσα κατέστη ἡμῖν δυνατὸν νὰ περισυλλέξωμεν δι' ἐπιμόνου καὶ συστηματικῆς ἐρεύνης, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι, διὰ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν διαλεκτικῶν τύπων καὶ ἰδιωμάτων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ συνταχθῇ ἢ ἀπὸ πολλοῦ πολυπόθητος Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐκ δὲ τῆς Ἱστορίας τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων θὰ διαλευκανθῇ ἢ ἱστορικὴ παράδοσις διαφόρων χωρῶν, ὅταν αὕτη δὲν εἶναι πλήρης, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτισης, δι' ἣν, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν τοῖς «*Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς*», δημοσιευθεῖσαν Ἡπειρωτικὴν Βιβλιογραφίαν, οὐδαμοῦ γίνεται λόγος, καὶ ἱστορικὰ συμπεράσματα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθῶσιν, ὅταν μηδεμία ὑπάρχῃ ἀξία λόγου ἱστορικῆς παράδοσις. Καὶ ἔχουν γίνεαι μὲν σχετικαὶ γλωσσολογικαὶ καὶ λαογραφικαὶ μελέται διὰ τινὰ τμήματα τῆς Ἡπείρου καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ζαγορίου, τῶν Ἰωαννίνων κ.λ. ἀλλ' αὗται ὅσον καὶ ἂν εἶναι τέλειαι, εἶναι πάντως ἐλάχισται ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς γλωσσολογικῶς ἀνεξερευνητοὺς ἐπαρχίας Κουρέντων, Κατσανοχωρίων, Πωγωνίου, Κονίτισης κ. ἄ.

Καὶ τῆς ἀμελείας ταύτης κυριωτέρα αἰτία ὑπῆρξεν ἡ παντελὴς ἀγνοία τῆς μεθόδου καὶ τοῦ τρόπου περὶ τὴν γλωσσολογικὴν καὶ λαογραφικὴν ἐρευναν, καὶ διότι δὲν ἐνθαρρύνονται οὐδὲ ὑποστηρίζονται οἱ διατρίβοντες περὶ τὴν μελέτην τῆς μητρικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ οἱ περισσότεροι λόγιοι θεωροῦσιν ἀνιαρὰν καὶ ἄχρηστον πᾶσαν λαογραφικὴν ἐρευναν καὶ ἐνασχόλησιν.

Περιττὸν νὰ δηλωθῇ πόσον αἰσθητὴ εἶναι ἡ ἀνάγκη γλωσσικῆς μεθόδου καὶ παιδείας πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἰδιωμάτων καὶ πρὸς ἀκριβῆ καταγραφὴν γλωσσικοῦ ὕλικου, ἰδιωματικοῦ, ὑπὸ ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, ἵνα οὕτω ὁ θησαυρὸς γλωσσικῶν στοιχείων χρησιμεύσῃ πρὸς βαθυτέραν γλωσσικὴν ἐπεξεργασίαν.

Ἡ σπουδὴ τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων καὶ ἡ περισυλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου τόπου τινός, οὐ μόνον εἶναι ἀξιόλογος ἐθνικὴ ἐργασία, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζει τοὺς ἐρευνῶντας καὶ ἰδίᾳ τοὺς διδασκάλους εἰς ἐπιστημονικὴν ζήτησιν, ἥτις εἶναι ἀνεξάντλητος πηγὴ τῆς ἀκμῆς ἐκείνης καὶ ζωηρότητος τοῦ πνεύματος, τῆς ὁποίας τόσην ἔχει ἀνάγκην τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἵνα μὴ ἀποβαίῃ ἀνιαρὸν καὶ χειρωνακτικόν.

Εὐτυχῶς πρὸ τριετίας, χάρις εἰς τὰς πολυτίμους φροντίδας καὶ προσπαθείας τῆς Διευθύνσεως τῶν «*Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν*», ἤρχισε νὰ κατανοῆ-

ται καὶ ἐν Ἡπείρῳ, ὅτι εἶναι ἀνάγκη συντόνου καὶ ἐπιμελοῦς γλωσσικῆς ἐργασίας, διότι αἱ διαλεκτικαὶ διαφοραὶ καὶ οἱ ἰδιωματικοὶ τύποι ὁσημέραι ἀποτριβόνται, ἐκβαλλομένων τῶν ἰδιωμάτων ὑπὸ τῆς κοινῆς ἐν ταῖς πόλεσι λαλουμένης καὶ τῆς γλωσσικῆς ἀφομοιώσεως καὶ τῆς παρεισφρήσεως ἐν ἐκάστω τόπῳ ξένων ἠθῶν καὶ ἐθίμων.

Ὅπως ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐμφανίζεται ὑπὸ διαφόρους διαλεκτικὰς μορφὰς προελθούσας ἐκ τῆς κοινῆς πᾶσι τοῖς Ἑλλησι γλώσσης, τῆς προδιαλεκτικῆς, οὕτω καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ κατὰ τοὺς ἐσχάτους τῆς παρακμῆς χρόνους ἐμφανίζεται ὑπὸ ποικίλας διαλεκτικὰς μορφὰς προοελθούσας ἐκ τῆς Ἀττικῆς-Κοινῆς, ἣτις κατίσχυσε τῶν λοιπῶν διαλέκτων ὡς γραπτὴ καὶ προφορικὴ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα ἐν τοῖς μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον χρόνοις.

Ἐκτοτε, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, οἱ τρόποι τοῦ βίου ἡμῶν μετεβλήθησαν, τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ καθεστῶτα ὑπέστησαν ἀλλοιώσεις, διάφοροι δὲ τόποι ἀπεμονώθησαν ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνίας, βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ κατακτήσεις ἔλαβον χώραν, παχυλὴ δὲ ἀμάθεια κατέλαβεν ἅπαν τὸ Ἑλληνικόν, ἰδίως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ γλωσσικὴ ἐνότης διεσπάσθη καὶ εἰς πᾶν τμήμα ὑπὸ φυσικῶν ὁρίων περικλειόμενον ἐμορφώθη σὺν τῷ χρόνῳ ἰδιάζων γλωσσικὸς τύπος.

Τοιοῦτόν τι βεβαίως συνέβη καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτισης, ἣτις, κειμένη εἰς τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τῆς Ἡπείρου καὶ περιστοιχιζομένη ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ ἀλβανοφώνων, βλαχοφώνων καὶ σλαυοφώνων πληθυσμῶν, διετήρησεν ἐν τούτοις ἀμόλυντον τὴν πατριὸν μητρικὴν γλῶσσαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, διότι αἱ ἐν τῇ προφορικῇ λαλιᾷ ἐγκατεσπαρμέναι ξενικαὶ λέξεις, ἰδίως σλαυϊκαί, ἀλβανικαὶ βλαχικαὶ καὶ τουρκικαὶ εἶναι ἐλάχιστα, λείψανα τῶν διαφόρων ἐπιδρομῶν, ἅτινα σὺν τῷ χρόνῳ ἀποβάλλονται, αἱ δὲ τουρκικαί, ὀλίγαι καὶ αὗται ἐν συγκρίσει μὲ τὸν γλωσσικὸν πλοῦτον τῆς ἑλληνικῆς μητρικῆς γλώσσης, διετηρήθησαν ὡς ἐκ τῆς μακροχρονίου δουλείας, τινὲς δὲ καὶ μετεβλήθησαν τόσον, ὥστε νὰ φαίνωνται ἑλληνικαί.

Ἀπὸ πολλῶν ὅμως δεκαετηρίδων ἤρχισαν νὰ ἐκλείπουν οἱ λόγοι τῆς διασπάσεως τῆς γλώσσης καὶ νὰ συντελῆται ἡ ἐνοποίησις αὐτῆς. Ὅθεν σήμερον οἱ ὀπωσδήποτε μορφωμένοι λαλοῦσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, οὗτοι δὲ μεγάλως συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀποτριβὴν ἰδιωματικῶν λέξεων, καθόσον οἱ ἀγράμματοι καὶ ἀπαίδευτοι φιλοτιμοῦνται νὰ μιμοῦνται κατὰ τε τὰ ἄλλα καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν τοὺς εἰς ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἀνήκοντας.

Πρὸς τούτοις καὶ τὸ Σχολεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου προβάλλονται εἰς ὅλον τὸ ἔθνος τὰ αὐτὰ γλωσσικὰ ὑποδείγματα πρὸς μίμησιν καὶ οἱ αὐτοὶ τρόποι

ἐκφράσεως, μεγάλην καὶ σπουδαίαν κέκτηται δύναμιν πρὸς ἐνοποίησιν τῆς γλώσσης. Οἱ εἰς τὸ Σχολεῖον φοιτῶντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπομανθάνουσι τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου των καὶ συνηθίζουσιν ἀσυνειδήτως καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὴν κοινὴν ὑφ' ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων λαλουμένην καὶ ἐλάχιστα μόνον τῆς γραφομένης διαφέρουσιν. Καὶ αἱ μακρὰ ἀποδημίαι τῶν κατοίκων, τὰ ταξίδια καὶ ἡ ἐπικοινωνία μετ' ἄλλων τόπων καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῶν πόλεων, σπουδαίως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀποβολὴν τῶν ἰδιωματικῶν καὶ διαλεκτικῶν τύπων τοῦ προφορικοῦ λόγου. Ὅθεν δῆλον καθίσταται πόσον δύσκολος ἀποβαίνει πᾶσα λεξιλογικὴ καὶ λαογραφικὴ συλλογὴ καὶ ἡ μεθοδικὴ ἐξέτασις αὐτῆς, ἰδίως δὲ ἡ πιστὴ καὶ ἀκριβὴς ἀπόδοσις τῆς φωνητικῆς τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Δὲν εἶναι μόνον ἀνάγκη ὁ ἐρευνητὴς τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τόπου τινὸς νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῷ, νὰ κατανοήσῃ βαθέως τὸν βίον τῶν κατοίκων διὰ νὰ διαπτύξῃ καὶ τὰς ἐλάχιστας πτυχὰς τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεων, διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὰ ἀκριβῆ ἰδιωματικὰ στοιχεῖα καὶ ἐπιτύχῃ πιστὴν ἀναπαράστασιν τῶν φθόγγων, ἀλλ' εἶναι ἀπαραίτητον ἐν τῇ ἀποθησαυρίσει τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ νὰ ἀποτείνεται πρὸς ὅσον τὸ δυνατόν γεροντοτέρους καὶ ἀνεπιμείκτους ἐπαρχιώτας, οἱ ὅποιοι δὲν ἀπεδήμησαν ποτὲ ἐκ τῆς πατρίδος των καὶ δὲν εὐρίσκονται εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν πόλεων.

Τὰ λεξιλογικὰ καὶ γλωσσικὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια παραθέτομεν κατωτέρω κατὰ κεφάλαια, ἀπαντῶσιν ἐν τῇ λαλιᾷ τῶν κατοίκων τῶν εἰρημένων χωρίων τοῦ βορείου τμήματος τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ ἐρευνα ἡμῶν δὲν ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου λεπτομερῆς δι' ὅλα τὰ χωρία. Καὶ τοῦτο διότι καθίσταται πολὺ δυσχερὴς ἡ περισυλλογὴ ἅπαντος τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ ὀλοκλήρου περιφερείας ἐκ πολλῶν χωρίων, ὅσηνδήποτε καλὴν θέλησιν καὶ ἂν ἔχῃ ὁ ἐρευνητὴς. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ τις τὰς διαφορὰς Κοινοτήτας καὶ νὰ ζητήσῃ διαφορὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἰδιωματικῶν τύπων τοῦ προφορικοῦ λόγου, ἀλλὰ δεόν νὰ εὔρη τὰς καταλλήλους εὐκαιρίας εἰς κοσμικὰς καὶ ἄλλας συγκεντρώσεις καὶ τὰ κατάλληλα πρόσωπα, τὰ ὅποια θὰ ἔχουν τὴν διάθεσιν πρὸς παροχὴν διαφορῶν πληροφοριῶν διὰ τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου των

Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον τριετίαν ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν λεξιλογικὴν καὶ γλωσσικὴν συλλογὴν ἐκ τοῦ βορείου τμήματος τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης ἐδίσταζεν ἐπὶ πολὺ νὰ ταξινομήσῃ τὸ ὑλικὸν διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν, χάρις εἰς τὸν εὐπατρίδην κ. **Ἀλέξιον Ἀπ. Τράντιαν**, προκηρυχθέντα γλωσσικὸν διαγωνισμόν, ἀποβλέπων εἰς τὰς δυσχερείας, αἵτινες ὄλοεν παρουσιάζοντο ἐνώπιόν του, τόσον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν διαφορῶν ἰδιωματικῶν λέξεων καὶ φράσεων καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν ἐξήγησιν τῶν παροιμιῶν, ὡς αὐταὶ νοοῦνται ὑπὸ τῶν κατοίκων, ὅσον καὶ εἰς τὴν πιστὴν

φωνητικὴν ἀπόδοσιν τῶν δημοτικῶν ᾄσμάτων, τῶν εὐτραπέλων διηγήσεων, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν παραμυθίων καὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων, ὅσα διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως οἱ πατέρες ἡμῶν κατέλιπον εἰς τὴν σημερινὴν γενεάν.

Ἐνόμισα ὅμως, ὅτι εἶχον καθῆκον καὶ ὑποχρέωσιν ὡς καταγόμενος ἐκ τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπὶ εἴκοσι συνεχῆ ἔτη ἔζησα ὡς ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας μου καὶ ἐγνώρισα ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐξ ὅλων ἰδιαιτέρων συνθηκῶν ὅλα τὰ ὡς ἄνω χωρία, νὰ συνεισφέρω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν καθ' ὅλου γλωσσικὴν ἔρευναν τοῦ τόπου μου, ἀφοῦ ὁ διαπρεπὴς ὀφθαλμίατρος καὶ ἔγκριτος πατριώτης κ. **Ἀλέξιος Ἀπ. Τράντας**, στοιχῶν τῷ παραδείγματι ἄλλων φιλομούσων τέκνων τῆς εὐάνδρου πατρίδος μας, εἶχε τὴν εὐγενῆ ἔμπνευσιν νὰ δωρεοδοτήσῃ τὸν προκηρυχθέντα γλωσσικὸν διαγωνισμόν τοῦ τμήματός μας.

Ὁφείλω ἐν τούτοις νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἡ γλωσσικὴ αὕτη πραγματεία μου ἀπέχει τοῦ νὰ εἶναι πλήρης, διότι, μεθ' ὅλην τὴν προσπάθειαν καὶ τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, ὅπερ ὁσημέραι ἀνεπτύσσειτο ἐν τῇ ἐρεύνῃ μου, δὲν μοῦ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγράψω περισσότερα, καὶ διὰ τοὺς λόγους, οὓς ἄνωτέρω ἐξέθηκα καὶ διότι ἐξ ἄλλου οὔτε εἰδικωτέραν πῶς προπαρασκευὴν διὰ τοιοῦτου εἴδους ἐργασίας εἶχον, οὔτε ἀνάλογον βιβλιοθήκην πρὸς εἰδικὴν μελέτην, σύγκρισιν καὶ λύσιν τῶν ἐκάστοτε ἐμφανιζομένων ἀποριῶν. Θὰ μοῦ ἦτο δὲ παντελῶς ἀδύνατον νὰ ἐπιδοθῶ εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς παρούσης μελέτης, ἐὰν δὲν εἶχον ὑπ' ὄψιν ἐν μικρὸν βιβλιάριον «*Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑπειρωτικῶν ἰδιωμάτων καὶ τοπωνυμιῶν*» συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ Παπίγκου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. **Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου**, ἀφιερωμένον εἰς τοὺς Ἑπειρώτας διδασκάλους, ὡς καὶ διαφόρους ἄλλας σχετικὰς ὁδηγίας καὶ πραγματείας ἐγκατεσπαρμένας εἰς τὰ μέχρι σήμερον ἐκδοθέντα τεύχη τῶν «*Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν*».

Πολλὰς δὲ χάριτας καὶ θερμὴν εὐγνωμοσύνην ὀφείλω εἰς τὸν λαοφιλέστατον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Κ^{ον} Σπυρίδωνα, ὅστις παντοιοτρόπως μὲ ἐνεθάρρυνε καὶ μὲ προέτρεψεν, ἵνα λάβω μέρος εἰς τὸν Τράντειον γλωσσικὸν διαγωνισμόν.

Ἐφρόντισα ἐν τούτοις, ἵνα αἱ ἐρμηνεῖαι τῶν διαφόρων γλωσσικῶν φαινομένων εὐρίσκωνται ὅσον ἔνεστι ἐγγύτατα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὸ δὲ παρατιθέμενον ὑλικὸν εἶναι κατὰ πάντα ἀξιόπιστον, ὡς τοῦτο προφέρεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος τῶν κατοίκων, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐθεώρησα τὸν καθ' ἡμέραν διάλογον ἱκανὸν πρὸς τελειότεραν τοῦ σκοποῦ ἡμῶν ἐπιτυχίαν, ἀλλ' ἔλαβον πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἱκανὰ δημοτικὰ ᾄσματα, ὅσα διεσώθησαν καὶ ψάλλονται ἔτι καὶ νῦν, τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸν τὸν ἦχον καὶ σκοπὸν κατέμαθον κατόπιν ἐπιμόνου καὶ ἐνδελεχοῦς ἐρεῦνης, καὶ αἰνίγματα καὶ παροιμίας,

εὐχάς, κατάρας, ρυθμικάς ἐπωδὰς καὶ καθ' ὅλου πᾶν ὅ,τι περιῆλθεν εἰς τὴν ἀντίληψίν μου ἐκ τῆς δημόδους φιλολογίας τοῦ τόπου.

Ἐν τῇ περισυλλογῇ τῶν τοπωνυμιῶν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν μόνον τὰς καθαρῶς Ἑλληνικάς ὀνομασίας, ἀρκεσθεῖς νὰ συμπεριλάβω ἐκ τῶν ξενικῶν ἐκείνας, τὰς ὁποίας κατώρθωσα νὰ ἐξηγήσω, ἐσκόπουν δὲ ἐν τῇ ἀναγραφῇ αὐτῶν νὰ τηρήσω τὴν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ὑποδεικνυομένην σειρὰν (*Τὰ Ἑπειρωτικὰ τοπωνύμια* σελ. 9-21), ἀλλ' ἐπροτίμησα τὴν ἀλφαβητικὴν κατάταξιν ὡς εὐκολωτέραν, συμφώνως πρὸς μίαν ὑποσημείωσιν τῆς Διευθύνσεως τῶν «*Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν*» (1928, σελ. 331).

Τὰ εἰς πεζὸν λόγον γλωσσικὰ μνημεῖα, εὐτράπελα ἀνέκδοτα, παραδόσεις, παραμύθια κ.λ., κατέγραψα μὲ τὸν διαλεκτικὸν τύπον καὶ μὲ τὴν φωνητικὴν τοῦ προφορικοῦ λόγου τῶν κατοίκων πρὸς ἀκριβεστέραν ἀναπαράστασιν τῆς προφορᾶς αὐτῶν.

Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια δὲ συμπεριέλαβον καὶ τινὰ τὰ ὁποῖα ψάλλονται συνηθέστατα ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς ἐπὶ παραδείγματι «*Ἐδυσσέα μ' ποῦ ξεχείμασες*», «*Τοῦ Κίτσ' ἡ μάννα κάθουνταν*», «*Πετρόμπεης ἐκάθουνταν*», «*Ἄντωνη μου τί σκέπτεσαι*», «*Πικρὰ τὸ λένε τὰ πουλιά*» κ. ἄ, διότι ταῦτα εἰσήχθησαν εἰς τὴν περιφέρειάν μας ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, τινὰ δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον γνωστά. Εἰς τὸ τέλος τῆς πραγματείας ταύτης παραθέτω τὸ συνηθηματικὸν γλωσσάριον τῶν κτιστῶν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κουδαρίτικα*, ὅπερ ὀσημέραι τείνει νὰ ἐκλείψῃ, ἐνῶ ἦτο ἄλλοτε συνηθέστατον εἰς τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἐπαγγελματικὴν συνεννόησιν.

Περαίνων τὴν εἰσαγωγὴν μου ἐπὶ τῆς παρατιθεμένης λαογραφικῆς καὶ λεξιλογικῆς συλλογῆς, παρακαλῶ τὴν ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ Κριτικὴν Ἐπιτροπὴν, ὅπως μετ' ἐπιεικείας κρίνῃ τὸ ὅλον ἔργον μου, ἀποβλέπουσα πρὸ παντὸς εἰς τὴν καλὴν διάθεσιν καὶ εἰς τὰς προσπαθείας, ἃς κατέβαλον διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι πλουσιωτέραν συγκομιδὴν τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ τοῦ τμήματος τῶν Μαστοροχωρίων Κονίτσης, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἐργασία μου αὕτη θέλει χρησιμεύσει ὡς μικρὰ συμβολὴ εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἐρευνήσῃ εἰδικώτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα καὶ τὰς διαλέκτους τῆς Ἑπείρου.

Ἐγγραφον ἐν Βουρμπιάνῃ
κατὰ Μάϊον 1929

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΝΙΚ. ΡΕΜΠΕΛΗΣ
Διευθυντῆς
τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Βουρμπιάνης

Πρὸς ἀκριβεστέραν ἀπόδοσιν τῆς προφορᾶς ὠρισμένων φθόγγων, ἐπισημαίνονται κατωτέρω δι' ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν τὰ ψηφία ζ, λ, ξ, σ, ψ, ἅτινα εἰς τὴν καθημερινὴν ὁμιλίαν τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ἀκούονται καὶ καθαρὰ καί :

- α) ζ = ζι ὡς τὸ γαλλ. j εἰς τὰς λέξεις : jamais, Jean κ. ἄ. Ὅθεν γράφονται : ζυγοῦρι, ζυγώνω, κ. ἄ.
- β) λ = λι ὡς τὸ ἰταλ. gli, ὅπως προφέρεται εἰς τὰς λέξεις : ἀμπέλια, φασούλια. Οὕτω, ὅπου τὸ λ κατὰ τὰ ἀνωτέρω θὰ γράφεται λ π.χ. δουλεύεις, λέει, λίμνη, λύκος κ. ἄ.
- γ) ξ, σ, ψ ὡς τὸ γαλλ. kch, ch, pch. Οὕτω : ξυνό, σκώνομαι, στάρι, ψίχα κ. ἄ.

Οὕτω θὰ προφέρωνται καὶ τὰ κεφαλαῖα Ζ, Λ, Ξ, Σ, Ψ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Α'

Τραγούδια του τραπεζιού

ἢ

καθιστά και του χοροῦ.

1

Ἄς τὸ ποῦμε ἓνα, ἔν' εἶν' τάηδόνι κι' ἄλλο τὸ μπιρμπίλι,
Πῶρεται τὸν Ἀπρίλη, κι' ὄλον τὸν Μάη λαλεῖ, λαλεῖ και κυρλαλεῖ.
Εἶπαμαν τὸ ἓνα, ἄς τὸ ποῦμε δύο, δυὸ πέρδικες γραμμένες,
Γραμμένες πλουμπισμένες και στὸν ἄμμο ξαπλωμένες,
Λούζουνταν, χτενίζουνταν, στὸ γυαλί γυαλίζουνταν....
Ἐν' εἶν' τάηδόνι κι' ἄλλο τὸ μπιρμπίλι κ.λ.
Εἶπαμαν τὸ δύο, ἄς τὸ ποῦμε τρίγια, τρίγια πόδια ἢ πυροστιά,
Δυὸ πέρδικες γραμμένες κ.λ., ἔν' εἶν' τάηδόνι κ.λ.
Εἶπαμαν τὸ τρίγια, ἄς τὸ ποῦμε τέσσερα, τέσσερα βυζιά ἢ γελάδα,
Τρίγια πόδια ἢ πυροστιά, δυὸ πέρδικες γραμμένες κ.λ.
Εἶπαμαν τὸ τέσσερα, ἄς τὸ ποῦμε πέντε, πέντε δάχτυλα τὸ χέρι,
Τέσσερα βυζιά ἢ γελάδα κ.λ.
Εἶπαμαν τὸ πέντε, ἄς τὸ ποῦμε ἕξι, ἕξι ἄστρα σέρν' ἢ Πούλια,
Πέντε δάχτυλα τὸ χέρι, τέσσερα βυζιά ἢ γελάδα κ.λ.
Εἶπαμαν τὸ ἕξι, ἄς τὸ ποῦμε ἑφτά, ἑφταπάρθενος χορός,
Ἐξι ἄστρα σέρν' ἢ Πούλια κ.λ.

2

Τί νὰ σὲ κάνω γαλανή, τί νὰ σὲ κάνω, ρούσα μ',
Μηνά εἶσαι μῆλο κόκκινο στὸ γ κόρφο νὰ σὲ θάλω,
Νέσύ 'σαι ἀκέριος ἄνθρωπος κι' ὁ κόρφος δὲ σὲ παίρνει
Γιὰ νὰ σὲ πάω σὲ χωριό, φοβᾶμ' ἀπὸ τοὺς Τούρκους,
Γιὰ νὰ σὲ πάω σεί βουνό, φοβᾶμ' ἀπὸ τοὺς κλέφτες....

Θαλά σέ πάω σέ χρυσκό, γιά νά σέ λαγαρίσω,
 Νά φειάκω μιὰ ᾠμόκουπα νά μέ κερνάς νά πίνω,
 Ἐγὼ νά πίνω τὸ κρασί κι' ἐσὺ νά λάμπης μέσα,
 Νά λάμπης σὰν ὁ Αὐγερινός, σὰν τᾶστρο τῆς ἡμέρας.

[Τὸ γύρισμα εἶναι : Ρούσα μ' καὶ Γαλανή]

3

Δὲ σ' τό εἶπα μιά, δὲ σ' τό εἶπα δυό, δὲ σ' τό εἶπα τρεῖς καὶ πέντε,
 Μὴν περβατᾶς καμαρωτὰ καὶ θειέσαι καὶ λυγιέσαι,
 Ἐζούρλανες τρίγια παιδιὰ καὶ τρίγια παλλήγκάρια,
 Νέζούρλανες κι' ἕναν παπαῖ ἀπὸ ἴνα μοναστήρι,
 Κλωτσοπατάει τὰ ράσα του, πετάει τὸ πατραχῆλι·
 «Σῦρτε, σταυροί μ', στοὺς Οὐρανοὺς, σῦρτε καὶ στοὺς ἀγγέλους
 Ἦ ἐγὼ θὰ πάω στὸ μπαρμπεριὸ νά κόψω τὰ μαλλιά μου
 Κι' ἀπ' ὕστερα θὰ παντρευτῶ, θὰ πάρω τὴ Γιαννούλα».

[Τὸ γύρισμα εἶναι : «Κυρὰ Γιαννούλα μ'»]

4

Λάμπ' ὁ ἥλιος λάμπει, στὴν Ἀνατολή,
 Λάμπει καὶ μιὰ κόρη σὲ καινούργι' αὐλή·
 Μπαίν' ὁ ξένος, βγαίνει, δὲ μπόρ' νά τὴ ᾄῃ.
 «Σῦρε, ξένε μ', σῦρε, σῦρε στὸ καλό,
 Καὶ στὸ γύρισμά σου γύρνα κι' ἀπ' ἐδῶ,
 Ἐμπα στὸ μπαχτσιέ μου καὶ στὸν κῆπο μου,
 Μάσε τσιντζιφύλλι κι' ἁγιομάραντο
 Δῶσ' τα τῆς ἀγάπης νά μυρίζεται».

[Λέγεται στὶς ἀραβῶνες ἢ στὰ καλέσματα τῆς νύφης]

5

Ποιά εἶν' αὐτὴ μέσ' τὰ θαμπάκια, διαμαντόνυφη,
 Νῶπου πλέκει τὴν κλωστή, διαμαντόνυφη χρυσῇ.
 Μὲ τὸ μάστορα μαλώνει καὶ τοῦ λέει : «Δὲ μπᾶς καλά...,
 Μάστορα καλοτεχνίτη καὶ καλὴ μου κεντιστὴ
 Κέντησέ μου τὸ φουστάνι, κέντησέ μου το καλά,
 Βάλε πέτρες καὶ διαμάντια καὶ κλωστή μεταξωτὴ»
 - διαμαντόνυφη χρυσῇ.

[Λέγεται στὸ τραπέζι τοῦ γάμου]

6

Ένα παλλήγκάρι ροῦσο κι' ὁμορφο,
 Καβάλλα περβατάει κι' ὄλο τραγουδάει,
 Καί μέ τὸ νοῦ του λῆει, νάχα πρόβατα,
 Νάχα καί χίλια γίδια, νάμουν τσιέλεγκας,
 Νάχα κι' ἔν' ἀμπελάκι μέσ' τῆ Νιάουῤτα,
 Νά κἀν' ἄσπρα σταφύλια καί γλυκὸ κρασί,
 Νά πιοῦν τὰ παλλήγκάρια τὰ Ζαγοριανά.

[Τὸ γύρισμα εἶναι: «Βαγγελίτσα μ'»]

7

Δὲ σ' ἄρεζαν τὰ Γρεβενά, δὲ σ' ἄρεζαν τὰ Χάδια
 Μόν' γύρευες τὰ Γιάννενα, τὴν ἔρημη τὴν Κόντσα,
 Καί πῆρες δίπλα τάϊ βουνά, δίπλα τὰ βλαχοχώρια,
 Τὸ μονοπάτι σ' ἔβγαλε στὰ βλάχικα κονάκια,
 Κι' οἱ τσιελεγκᾶδες σοῦλεγαν κι' οἱ βλάχισσες σοῦ λῆνε,
 —Κατ' τῆ Βωβοῦσα νὰ μὴ μπᾶς, μαηδὲ κατ' τῆ Μπρυάζα,
 Τ' ἔχουν τὰ πόστα σφαλιστά, τὰ σύρματα πιασμένα·
 Ἐκ' εἶν' ὁ Κοῦῤιος κι' ὁ Μακρῆς, ἐκ' εἶν' οἱ Νταβελαῖοι.
 Κι' ἐσὺ, Φεζό μ', δὲν ἄκουσες τί σοῦλεγαν οἱ βλάχοι
 Καί πῆγες καί ξημέρωσες στὰ κλέφτικα λημέρια.

[Τὸ γύρισμα εἶναι: «Φέζο Ντερβέναγα»]

8

—Παπούλη δό μας τὴν εὐκὴ, κλιέφτες νὰ ὄηκωθοῦμε,
 Νὰ πᾶμε νὰ πατήσωμε ἓνα κεφαλοχωρι...
 —Ὅσα βουνά κι' ἂν διάβετε, σ' ὄσα χωριά κι' ἂν πᾶτε,
 Πέρα στῆς Κόντσας τὰ χωριά, στῆ Βούρμπιανη μῆμ πᾶτε,
 Τ' ἔχουν τὰ σπίτια δυνατά, ρίχνουν καί σᾶς σκοτώνουν.
 Πῆγα κι' ἐγὼ τὴν Ἄνοιξη, τὸν περσινὸ τὸ Μάη,
 Γιὰ νὰ πατήσω τὸ χωριό, τὸ σπίτι τῶν Ντονταίων,
 Κι' ἓνας παπᾶς, ντελήπαπας, κι' ἓνας παπᾶς λεβέντης
 Μοῦ σκότωσε τὸν ψυχογιό, τὸ πρῶτο παλλήγκάρι...

[Τὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι: «Φέζο Μαρίτσιανη»]

Πρόκειται περὶ τῆς ληστοςυμμορίας τοῦ ἐκ Πρεμετῆς Τουρκαλβανοῦ Φέζου Μαρίτσιανη, ἡ ὁποία κατὰ τὸ 1854 ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον νύκτα ἐπολέμησε στῆ Βούρμπιανη μὲ τοὺς Ντονταίους, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐκπορθῆσῃ τὴν οἰκίαν των, ἣν γενναίως υπερέσπιζεν ὁ μακαρίτης Παπαζήσης Οἰκονόμος.

9

Κάτω σὲ γιαλό, κάτω σὲ περιγιάλι
 Κόρ' ἀγάπησα ξανθὴ καὶ μαυρομάτα,
 Δὲν ἠμπόρεσα νὰν τὴ γλυκοφιλήσω.
 Καὶ μ' ὠρμήνεψαν τὰ συνομόλικά μου :
 «Ἐβγα σέϊ βουνό, σ' ἓνα μαρμαροβοῦνι,
 Μάσ' ἀσπρόχωμα καὶ κόκκινο λιθάρι,
 Φειάσε νέκκληθιά, καινούργιο μοναστήρι,
 Βάλε νιὸν παπαῖ καὶ παλλήγκάρι διάκο,
 Βάρ' τὰ σήμαντρα καὶ τὲς χρυσὲς καμπάνες».

[Τὸ γύρισμα εἰς τὸ τέλος ἐκάστου στίχου εἶναι : «ματάκια μ'»]

10

Νέσεῖς παιδιὰ κλεφτόπουλα, παιδιὰ τῆς Σαμαρίνας,
 —Μωρὲ παιδιὰ καημένα κι' ἄς εἴστε λερωμένα—
 Κι' ἂν πατ' ἀπάνω στάϊ βουνά, κατὰ τὴ Σαμαρίνα,
 Ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ μὴμ πῆτε,
 Κι' ἂν σᾶς ρωτήσ' ἡ μάνα μου, ἡ δόλια ἡ γιαδέρφή μου,
 Μὴμ πῆτε πὼς σκοτώθηκα, πὼς εἶμαι σκοτωμένος,
 Νὰ πῆτε πὼς παντρεύτηκα, πὼς εἶμαι παντρεμένος·
 Πῆρα τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα,
 Κι' αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα ἀδέρφια καὶ ξαδέρφια....

[Τὸ γύρισμα εἶναι : «Μωρὲ παιδιὰ καημένα κι' ἄς εἴστε λερωμένα»]

11

Μιὰ κόρη, μιὰ Κοντσιώτισσα καὶ μιὰ Κοντσιωτοπούλα,
 Πῶχ' ἀσημένιον ἀργαλειὸ καὶ φιλιθῆνιο χτένι,
 Σταυροπατάει τὸν ἀργαλειὸ καὶ τρίζουν τὰ καρούλια.
 Πραματευτῆς ἐδιάβαινε στὸγ κάμπο καθαλλάρης.
 Κοντοκρατάει τὸ Μαῦρο του τῆγ κόρη κουβεντιάζει :
 «Κόρη μ' γιὰ δὲμ παντρεύεσαι, δὲμ παίρνεις παλλήγκάρι ;
 —Κάλλια νὰ σκάσ' ὁ Μαῦρος σου πέρι τὸ λόγο πού εἶπες
 Ἐγὼ ἔχω ἀντρά στὴν ξενιτειά, ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια,
 Κι' ἀκόμα τρεῖς τὸν καῖτερῶ, πέντε τὸν παντεχαίνω,
 Κι' ἀπὲ θὰ κόψω τὰ μαλλιά, καλόγριγια θὰ γένω,
 Θὰ πάω σ' ἔρημα βουνά νὰ φειάκω μοναστήρι,
 Κεῖνον νὰ τρώ' ἡ ξενιτειά, μένα τὰ μαῦρα ράσα.

- Κόρη μ' ἐγώ εἶμ' ὁ ἄντρας σου, ἐγώ εἶμαι κι' ὁ καλός σου...
 —Πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τότες θὰ πιστέψω
 —Ἔχεις μηλιὰ στὴμ πόρτα σου καὶ κλῆμα στὴν αὐλή σου...»

[Τὸ γύρισμα εἶναι: «Ζηλεμένη μου»]

12

Μάννα μὲ κακοπάντρεφες καὶ μ' ἔδωκες στοὺς κάμπους,
 Κι' ἐγὼ τὸ κάμα δὲ βαστῶ, τὸ χλιὸ νερὸ δὲμ πίνω·
 Κ' ἐκεῖ τρυγὸνα δὲ λαλεῖ κι' ὁ κοῦκκος δὲν τὸ λέει,
 Οἱ κάμποι θρέφουν ἄλογα καὶ τὰ βουνὰ λεβέντες.

Τὸ λένε οἱ κοῦκκοι στάϊ βουνὰ κι' οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
 Τὸ λέν κι' οἱ Γιαγραφιώτισσες νοὶ Γιαγραφιωτοπούλες,
 Τὸ ποιά ἔχει ἄντρα στὴν ξενιτειὰ καὶ γυιὸν ξενιτεμένον,
 Πές της νὰ μὴ τοὺς καίτερῃ, νὰ μὴ τοὺς περιμένῃ,
 Ἐῆντα καράβια βούλιαξαν καὶ τοὺς ἐπῆρε μέσα,
 Γιόμισ' ἢ θάλασσα πανιὰ κι' οἱ γιάκρες παλλήγκάρια...

[Τὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ, ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτον ὀκτασύλλαβον
 ἐκάστου στίχου, εἶναι: «Μαννάϊ - μαννούλα μου»]

13

Τρικκαλήνῃ μου πέρδικα, καὶ Λαρσινὴ τρυγὸνα,
 Δὲ θάλα ῥθῆ κι' ἕνας καιρὸς κι' ἕνας βαρὺς χειμῶνας
 Νὰ στῆσω βρόχια στάϊ βουνὰ κι' ὀξόβεργα στοὺς κάμπους,
 Γιὰ νὰ σὲ πιάκω ζουντανή, πουλὶ καμαρωμένο,
 Καὶ νὰ σὲ δάλω στὸ κλωδί, στὸ χρυσοκεντισμένο,
 Γιὰ νὰ λαλῆς πᾶσα πρωὶ καὶ πᾶσα μεσημέρι,
 Καὶ νὰ ξυπνᾶς τὰ νιόγαμπρα τὰ πολυαγαπημένα.

[Λέγεται συνήθως στὶς ἀρραβῶνες καὶ στὸ γάμο]

14

Σὲ τούτῃ ἔν τάβλα πού εἴμεστε, σὲ τοῦτο τὸ τραπέζι
 Τρεῖς μαυρομάτες μᾶς κερνᾶν, τρεῖς ἀρραβωνισμένες.
 Ἡ μιὰ κερνάει μὲ τὸ γυαλί κι' ἡ γιάλλῃ μὲ τὴν κούπα,
 Κι' ἡ τρίτη νῆ μικρότερη μὲ μαστραπᾶ στὸ χέρι...
 Κι' ἀπ' τὸ πολὺ τὸ κέρασμα κι' ἀπ' τὰ φιλὰ τραγούδια
 Ἐξιάστηκε τὸ χέρι της κι' ἔπεσε τὸ κρουστάλλι,

Κι' οὐδὲ σὲ πέτρα νῆπεσε, οὐδὲ σ' ἄσπρο λιθάρι,
Μονὲ στ' ἀφέντη τῆμ ποδιά νῆπεσε κι' ἔρρατση.

15

Δὲ μοῦ βαροῦν τὰ ξένα καὶ τὰ μακρινά,
Μόν' μοῦ βαροῦν τ'ς κόρης τὰ μηνύματα,
Παίρνει χαρτί καὶ πέννα καὶ μοῦ προβοδάει:
«Νῆπου κι' ἂν εἶσαι, ξένε μ', γλήγορα νάρθης,
Τ' ἐμένα μὲ παντρεύουν καὶ μὲ προξενοῦν
Μοῦ δίνουν ἓνα γέρο, ἔξηντα δυὸ χρονῶν,
Δὲν τὸ ἔχω πού εἶναι γέρος, εἶν' καὶ ράθυμος,
Τὸ βράδυ μὲ μαλώνει γιὰ τὰ στρώματα,
Κάθε πρωὶ μὲ στέλνει γιὰ κρύγιο νερό,
Μικρὸν ὄιοῦκλον μοῦ δίνει κι' ἄλυσον κοντό,
Ἐννιά ὀργυιὲς μαλλάκια ἔκοψα τ'ς δυό,
Τὶς ἔσμιξα στὸ ὄιοῦκλο κι' ἔβγαλα νερό.

16

Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούση κλιάματτα, γυναίκεια μοιριολόγια,
Περᾶστ' ἀπ' τὴν Ἀρβανιτιά, ἔπο μέσ' ἀπ' τὸ Μπουρντάνι,
Νὰ ἰδῆτε μιὰ χανούμισσα μὲ πέντε θυγατέρες,
Στὸ παραθύρι κάθουνταν, τὶς στράτες ἀγναντεύει·
Γλέπει τ' ἄσκέρια πῶρχουνται, τ' ἄσκέρια ποὺ διαβαίνουν,
Καὶ τὸν τσιαούση φώναξε καὶ τοῦ τσιαούση λέει:
«Τσιαούση ποῦεἰν' ἀφέντης σου, τσιαούση ποῦεἰν' ὁ Μπέης;
— Τὸ Μπέη τὸν ἐσκότῳσαν ὀχπάν' ἀπὸ τὴ Φούρκα....»

[Τὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι: «Μπέη - Νετζίπη μου»]

Τὸ Μπουρντάνι εἶναι μικρὸ χωριὸ κοντὰ στὴν ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριο ὄπισθεν τῶν Χιονάδων. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας μέχρι τοῦ 1890 οἱ Μπέηδες τοῦ Μπουρντανιοῦ ἦσαν διωρισμένοι ἀρχηγοὶ μεγάλων ἀποσπασμάτων (Ντερβεναγαῶδες), ὡς ὁ Ζαλιὸ - μπέης, ὁ Φεήμ - μπέης κ. ἄ., καὶ κατεδίωκον τοὺς ληστές.

17

Τὸ λέν οἱ κοῦχκοι στάϊ βουνά κι' οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
Τὸ λέει κι' ὁ πετροκόσσεβας στὰ κλέφτικα λημέρια.
Βῆκαν οἱ κλέφτες στάϊ βουνά, ψηλά στὰ κορφοβούνια·
Νταβέλης πάει στὸ Σμόλιγκα, Γιαννούλης στὴ Μπρυάζα.

Χορμόβας πήρε τὰ ριζά, τὴν ἄκρη τὴν Ἀρίνα,
 Καί πήγε καὶ λημέριασε στὴ Ζιάμπγιανν' ἀπ' ὀπάνω.
 Κι' ἐκεῖ πού τρώγαν κι' ἔπιναν καὶ φιλοτραγουδοῦσαν
 Τὸ καρραοῦλι φώναξε, τὸ καρραοῦλι λέει :

«Γλέπω ἀνθρώπους πῶρουνται, ἀνθρώπους λερωμένους,
 Μὴν' ὁ Νταβέλης ἔρχεται, μὴν' ὁ Γιαννούλη Ζέρμας ;
 — Οὐδ' ὁ Νταβέλης ἔρεται, οὐδ' ὁ Γιαννούλη Ζέρμας,
 Μόν' εἶναι ὁ Ζάλιος πῶρεται, ὁ Μπέης τοῦ Μπουρντάνι».

Χορμόβας σὰν τ' ἀπείκασε ἀρπάζει τ' ἄρματά του
 Καὶ τὸ Σουλιώτη φώναξε καὶ τοῦ Σουλιώτη λέει :

«Σουλιώτη, πάρε τὰ παιδιά, πιάσε τὸ πέρα μέρος,
 Καὶ σύ, Θανάσ' Καταραχιᾶ, πιάσε τὸ δῶθε μέρος,
 Κι' ἐγὼ θὰ πάρω τὸ κακό, τὰ πλάγια τῆς Ἀρίνας
 Γιὰ νὰ τοὺς πιάκω ζουντανοὺς τὸν Ἰσίμε καὶ τὸ Ζάλιο».

[Τὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι : «Βασίλ' Χορμόβα μου»]

18

Μιά κόρ' ἀπὸ τὴν Ἐγριπο, μιὰ κόρ' ἀπὸ τὴν Πόλη
 Νὰ ταξιδέψῃ δὲ μπορεῖ, νὰ φύγῃ δὲ νογάει,
 Μόν' τὸ γιालὸ τροῦριαζε, τὴν ἄκρη τοῦ πελάου,
 Νὰ βρῆ καρὰβι γιὰ νὰ μπῆ στὴν Ἐγριπο νὰ πάῃ.
 Κι' ὁ γεμετζῆς τῆς ἤλεγε, κι' ὁ γεμετζῆς τῆς λέει :

«Ἐγὼ εἶμαι γιὰ τὴν Ἐγριπο, ἐγὼ εἶμαι γιὰ τὴν Πόλη,
 Χίλια φλωριά τοῦ γεμετζῆ, χίλια τοῦ καπετάνου,
 Κι' ἄλλα χιλιά τοῦ καραβιοῦ γένουνται τρεῖς χιλιάδες
 Νὰ πάῃ ἢ κόρη ἀπείραχτη νὰ πάῃ μὲ τὴν τιμὴ τῆς».

Μισοδρομῖς, μισοστρατίς, στὴ μέση τοῦ πελάου
 Ὁ γεμετζῆς τῆς ἤλεγε νό γεμετζῆς τῆς λέει :

«Κόρη μ' γιὰ δὸ μας φίλημα κι' αὐτὰ τὰ μαῦρα μάτια».

Ἡ κόρη ἀραθύμωσε καὶ βαρυαναστενάζει,
 «Νέγῳ φλωριά σᾶς ἔδωκα νὰ πάω μὲ τὴν τιμὴ μου.....»

19

Στῆς Ἀλεξάντρας τοῖ βουνὸ νάμάξι κατεβαίνει,
 Νάμάξι σιδεράμαξο στ' ἀσῆμι φορτωμένο,
 Στ' ἀσῆμι καὶ στὸ μάλαμα καὶ στὸ μαργαριτάρι.
 Τρεῖς ἀλαφτίνες τὸ τραβοῦν καὶ τρίγια παλλήληχάρια :

«Τραβᾶτ', ἀλάφια μ', τράβατε, καὶ σεῖς μπρὲ παλλήγκάρια,
 Νὰ πᾶ' νὰ ξεπεζέψωμε στὰ πράσινα λιβάδια,
 Νὰ φᾶν' οἱ μοῦλες μας ταῖ καὶ τ' ἄλογα κριθάρι,
 Κι' ἐμεῖς νὰ ξαποστάσωμε, λίγο νὰ κοιμηθοῦμε».

20

Νερατζούλα φουντωμένη, ποῦ εἶναι τ' ἄνθια σου,
 Ποῦ εἶναι ἡ πρώτη λεβεντιά σου, ποῦν' τὰ νιάτα σου;
 —Φύσηξε βοριάς κι' ἀγέρας καὶ τὰ τίναξε.
 Σὲ παρακαλῶ, βοριά μου, φύσα ταπεινά
 Νὰ κινήσουν τὰ καράβια τὰ Ζαγοριανά,
 Νὰ μοῦ φέρουν τὸν καλό μου ἀπ' τὴν ξενιτειά.

21

Νέχω καιρὸ δέμ πῆγα κι' αἶ δὲν ἀπέρασα
 Ἐπὸ μέσ' ἀπὸ τὸ Μπλάτσι κι' ἀπὸ τὸγ κασαπᾶ,
 Νὰ ἰδῆτε τὰ κορίτσια, πῶς πανωζώνονται,
 Νὰ ἰδῆτε τὲς νυφάδες μὲ τέλια στὰ μαλλιά,
 Χαλάλι νὰ σοῦ γένῃ μὴρ' Παπαγιάνναινα
 Μὲ τὸ χορὸ ποῦ κάνεις ζουρλαίνεις τὰ παιδιά.

22

Τί σόκανα τῆς ὀρφανῆς, τί σόκανα τῆς μαύρης,
 Ποῦ μ' ἄφηκες στὸ Ντέλβινο, στὰ ἔρημα σοκάκια,
 Κι' ἐγὼ νὰ σκάψω δὲ μπορῶ κι' οὐδὲ καὶ νὰ κλαδέψω·
 Παίρνω τ' ἀλεῦρι δανεικό, τ' ἀλάτι γυρεμένο.
 Χορτάριασαν οἱ πόρτες σου κι' οἱ κλειδαριές σκουριάσαν,
 Κλαίγουν τ' ἀχούρια γι' ἄλογα, οἱ ὄντᾶδες γι' ἀφεντᾶδες
 Σκούζουν καὶ τὰ λαγωνικὰ γιὰ τὰ ἴμορφά σ' κυνήγια.

[Τὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι: «ἄιντε μωρὲ Μπέη, γυιέ μου Πασιόμπεη»]

23

Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούση κλιάματα, γυναίχεια μοιριολόγια,
 Περᾶστ' ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη, στὴν ἄκρη στὸν Ἄ - Γιάννη,
 Ν' ἀκούσετε δυὸ λιγερές καὶ δυὸ παπαδοποῦλες,

Πῶς σκούζουν καὶ πῶς φλίσθονται καὶ πῶς μοιριολογᾶνε :
 «Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποὺ πάθαμαν ἐμεῖς οἱ Κωτσακᾶδες,
 Μᾶς χάλασ' ὁ Γραμματικός, μᾶς πῆρε στὸ λαιμό του,
 Ποὺ κρέμασε τοὺς ἄντρες μας στὴν Κόντσα στὸ Βαρόσι».

Σ η μ. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκ Βουρμπιάνης Τζιότζιου (Γεωργίου Παπαϊωάννου), τὸ γένος Κωτούλα, καὶ ἐνὸς ἀδελφοῦ του Κώστα—ἀμφότεροι τέκνα τοῦ ἱερέως Παπαγιάννη—τοὺς ὁποίους οἱ Τούρκοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως 1821 ἐκρέμασαν στὴν πάνω Κόντσα, ἐμπρὸς τοῦ Γιαγιᾶ-Μπέη τὴν πόρτα, ἔνθα σήμερον τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, ὡς δῆθεν ἐνεχομένους εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, καὶ κατὰ σύστασιν τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ, οὔτινος ἦσαν ἐχθροὶ καὶ ἀντίπαλοι.

24

Χαίρετ' ὁ πεῦκος χαίρεται, χαίρεται τὸν ἀγέρα
 Χαίρεται κι' ἕνας ἔλατος τὰ χιόνια καὶ τοὺς πάγους,
 Χαίρεται ὁ Τούρκος τ' ἄλογο κι' ὁ Φράγκος τὸ καράβι,
 Χαίρεται κι' ἕνας νιούτσικος τὴν κόρη τῆς καρδιᾶς του,
 Στὰ γόνατά του τὴν κρατεῖ, στὰ μάτια τὴ λογιάζει :
 «Κορὴ μ' εἰσαί πολ' ὁμορφη, κορὴ μ' εἰσαί πολ' ἄσπρη
 Ἄσπρη σὰν τὸ τραντάφυλλο, κόκκινη σὰν τὸ ρόϊδο».

25

Νέψες εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποὺ κοιμῶμουν,
 Πῶς εἶχ' ἀνάψει ὁ Τύρναβος καὶ καίγονταν ἡ Λάρσα,
 Κι' οὐδὲ νῆ Λάρσα ἀναψε, κι' ὁ Τύρναβος δὲν καίει.
 Ἄνάθεμα τοὺς γέροντες καὶ τοὺς γκουτζιαμπαδῆδες,
 Ποὺ φέρανε τὸ χαλασμό καὶ τὴν ἀνταρτησία.

[Τὸ γύρισμα εἶναι : «Λάρσα καὶ Τύρναβς πάλς Τύρναβς»]

26

Νέσεις πουλιὰ πετούμενα, ποὺ πᾶτε στὸν ἀγέρα,
 Νέσεις ταχιά παντρεύεστε καὶ γίνεστε ζευγάρι,
 Κι' ἐγὼ ἡ τρυγόνα ἡ γιόμορφη δὲν ξέρω τί νὰ κάνω.
 Τὸ ποῦ νὰ χτίσω τὴ φωλιά... Στοῦ πηγαδιοῦ τὰ χεῖλη
 Πᾶν τὰ κορίτσια γιὰ νερὸ κι' ἔρχονται φιλημένα·
 Πάνω κι' ἐγὼ τὸ γιορφανὸ τὸ Γρίβα νὰ ποτίσω,
 Βρίσκω τὴν κόρ' ὀπδπλενε ὠριόπλουμο μαντήλι,
 Καὶ μὲ τὸ μάτι τῆς πατῶ καὶ μὲ τὸ χεῖλ' τῆς λέω :

«Ποῦ ἦσουν ἐφές, ποῦ ἦσουν προφές, τὸ ποῦ θαλά εἶσαι βράδυ.
— Ἐφές ἦμουν στὴ μάμμα μου, προφές στὴν ἀδελφή μου.....
Κι' ἀπόψε θά εἴμεστε τὰ δυό, θά κοιμηθοῦμ' ἀντάμα».

27

Παιδιά μ', ποιὸς εἶν' ὁ πρῶτος σας, ποιὸς εἶν' ὁ καπετᾶνος,
Νὰ τοῦ φιλήσω τὴμ ποδιά καὶ τὸ δεξί του χέρι,
Νὰ μοῦ χαρίση τὴ ζωὴ καὶ χρόνια νὰ μοῦ δώση,
Τ' ἔχω γυναῖκα παρανια καὶ χήρα δὲν τῆς πρέπει,
Ἐχω παιδιά ἀνήλικα καὶ καλομαθημένα.

28

Ποιὸς εἶδε τὸν ἀμάραντο σὲ τί γκρεμὸ φυτρώνει,
Δίχως δροσὶὰ δροσίζεται, δίχως ἀέρα θειέται·
Τὸν τρῶν' τ' ἀλάφια καὶ ψοφοῦν, τ' ἀρκούδια κι' ἡμερεύουν,
Τὸν τρῶν' τὰ λάγια πρόβατα καὶ λησμονοῦν τ' ἀρνιά τους·
Νὰν τό'χε φάη κι' ἡ μάμμα μου, θαρρῶ δὲ μ' ἔχε κάνει
Κι' ἂν μ' ἔκανε τί μ' ἠθέλε, κι' ἂν μ' ἔχη τί μὲ θέλει,
Νὰ περπατῶ στὴν ξενιτεία στὰ ἔρημα στὰ ξένα.

29

Ὅλοι μ' ἔδιωχναν κι' ὄλοι φεύγα μοῦ λένε,
Ὡς κι' ἡ μάμμα μου, κι' αὐτὴ φεύγα μοῦ λέει,
Ὡς κι' ἀφέντης μου, κι' αὐτὸς φεύγα μοῦ λέει....
Φεύγω κλαίγοντας, φεύγω παραπονιοῦντας
Παίρν' ἕνα στρατί, στρατὶ καὶ μονοπάτι
Βρίσκω ἕνα δεντρί, ψηλὸ σὰν κυπαρίσσι·
— Δέξου με δεντρί, καλοκαϊτέρεσέ με,
Γιὰ νὰ ξαπλωθῶ λίγον ὑπνὸ νὰ πάρω....
Γιὰ οἱ κλῶνοι μου, καὶ ρίξε τ' ἄρματά σου,
Γιὰ κι' οἱ ρίζες μου, νὰ δέσης τ' ἄλογό σου,
Γιὰ κι' ὁ ἦσκιος μου, νὰ στρώσης νὰ πλαγιάσης,
Καὶ σὰν θηκωθῆς τὸ νοῖκι νὰ πλερώσης,
Μιὰ σταλιά νερὸ στὶς ρίζες μου νὰ ρίξης....

[Λέγεται ὑπὸ τῆς νύφης στὰ Πιστροφία]

30

Βλάχος ἀποκοιμήθηκε, στρουντζε τε, βλάχε μ', στρουντζε τε,
 Ψηλά σ' ἓνα λιθάρι, καπρέντζε, λέντζε, στρουντζε.
 Καί τὸ πρωὶ ὀγκιώνεται, στρουντζε τε, βλάχε μ', στρουντζε τε,
 Καί πρόβατα δὲ βρίζκει, καπρέντζε, λέντζε, στρουντζε.
 Ραβδί μου ποῦ εἶν' τὰ πρόβατα, στρουντζε τε, βλάχε μ', στρουντζε τε,
 Ραβδί μου ποῦ εἶν' τὰ γίδια, καπρέντζε, λέντζε, στρουντζε....
 Δεξιὰ μεριά εἶν' τὰ πρόβατα, ζερβιά μεριά εἶν' τὰ γίδια.

31

Τ' ἔχεις καρδούλα καὶ πονεῖς καὶ βαρυαναστενάξεις,
 Νέσὺ ἀνήφορο δὲ μπᾶς λιθάρια φορτωμένη....
 —Κάλλια τοῦ Χάρ' νὰ πήγαινα λιθάρια φορτωμένη,
 Παρὰ τὰ ντέρτια ποῦ τραβῶ τούτη τὴν ἑβδομάδα·
 Παντρεύετ' ἢ γιαγάπη μου καὶ παίρνει τὸν ὀχτρό μου,
 Δὲν τό 'χω πὼς παντρεύεται, πὼς παίρνει ἄλλον ἄντρα,
 Μόν' μὲ προσκάλεσε νουνό, νὰ πᾶ' νὰ στεφανώσω.
 Φειάνω τὰ στέφανα χρυσᾶ καὶ τὰ κεριά ἀσημένια,
 Καὶ τὰ κεφαλοδέσματα νὰπὸ μαργαριτάρι.

32

Δέντρα μου κι' ἂν ἀνθίσετε πάλι νὰ μαραθῆτε,
 Κι' ἔσεῖς κουμπάρες βλάχισσες στὰ μαῦρα νὰ ντυθῆτε,
 Τὸ Λεωνίδα σκότωσαν, τὸν πρῶτο καπετᾶνο,
 Πού ἦταν καμᾶρι τῶν κλεφτῶν, μπαργιάκι στοὺς ἀντάρτες·
 Τὸν τρόμαξ' ἢ Ἀρβανιτιά, τὰ τρίγια πασαλίκια,
 Τὸν τρόμαξε κι' Ἀλάη Πασᾶς, τῆς Μεσαριάς ὁ μπέης.

33

Μαῦρα μου χελιδόνια, κι' ἄσπρα μου πουλιά,
 Κι' αἰ' τί μᾶς μολογάτε νὰπὸ τὴ Φραγκιά,
 Κινῆσαν τὰ καράβια τὰ Ζαγοριανά,
 Κίνησε κι' ὁ καλός μου καὶ πάει στὴν ξενιτειά,
 Κι' οὐδὲ χαρτί μου στέλλει κι' οὐδ' ἀντιλογιά,
 Μοῦ στέλλ' ἓνα μαντήλι μ' ἓκατὸ φλωριά

Στήν ἄκρη στοῦ μαντήλι ἔχ' ἀντιλογιά :
 «Θέλεις, κορή μ', παντρέψου, θέλεις καλογριγιά,
 Σίντας κινῶ γιά νάρθω, χιόνια καί βροχές,
 Σίντας γυρίζω πίσω, ἥλιος ξεστεριά».

34

—Ποῦ ἦσουν τρανταφυλλένια μου τόσον καιρὸ χαμένη;
 «Ἦμουν στὰ πλάγια πῶθοσκα, στοὺς κάμπους ποὺ κοιμώμουν,
 Καί τώρα τὸ χινόπωρο, κοντά στὸν Ἄη - Δημήτρη
 Πῆγα νὰ μάσω κάστανα μὲ τ' ἄλλα τὰ κορίτσια,
 Κι' ὁ Λάπας μᾶς ἀγνάντεψε νὰπὸ ψηλὴ ραχούλα,
 —Κορίτσια Καστανιώτικα, ἐλάτε παραπάνω,
 Νέχω δυὸ λόγια νὰ σᾶς πῶ, καί δυὸ νὰ σᾶς ρωτήσω,
 Μὴν εἶναι Τούρκοι στοῦ χωριό, μὴν εἶναι κι' Ἀρβανῖτες.
 —Νέμεϊς, Λαπά μ', δὲν ξέρομε, ἂν εἶναι κι' ἂν δὲν εἶναι».

35

Μωρὴ κοπέλλα τοῦ παπαῦ, μωρὴ παπαδοπούλα,
 Ἔβγα, κορή μ', στὰ κάγκελα, ἔβγα στοῦ παραθύρι,
 Νὰ ἰδῆς τί τρῶνε τὰ στυλιά, τί τρῶνε τὰ ζαγάρια,
 —Μάννα μου κλέφτες ἔρουνται, κλέφτες νὰ μᾶς πατήσουν.
 —Κόρη μ' κι' ἂν ἔρθουν, ἄς ἔρθοῦν, καλῶς νὰ μᾶς κοπιάσουν,
 Δῶσ' τους, κορή μ', νὰ φᾶν νὰ πιοῦν, κρασί γιά νὰ μεθύσουν.

36

Μωρὴ Γραμμοστιανίτισσα κι' ἀπὸ τὸ Λινοτόπι,
 Ἦν' εἰν' τὰ ντουφέκια πῶπεφταν πολὺ βαθειὰ βροντοῦσαν,
 Μήνα σὲ γάμο τᾶρριχναν, μήνα σὲ πανηγύρι ;
 —Οὔδε σὲ γάμο τᾶρριχναν κι' οὔδε σὲ πανηγύρι,
 Μᾶς πάτησαν τῆ Γράμμοστα κι' αὐτὸ τὸ Λινοτόπι,
 Πῆραν παιδιὰ ἀπ' τὸ δάσκαλο, κορίτσι ἀπ' τὸ γκεργκέφι,
 Πῆραν καί τ' ἀρχοντόϊπουλο τὸ γυιὸ τοῦ Πατσιαούρα.

37

Ὁ καπετᾶνος κίνησε νὰ πάη στοὺς κουμπάρους,
 Κουμπάρες τὸν καϊτέρεσαν μὲ τὰ παιδιὰ στὰ χέρια,
 Φλωριά κερνάει στὰ παιδιὰ καί γρόδια στὶς κουμπάρες.

Ἡ μιὰ τοῦ παίρνει τ' ἄλογο κι' ἡ γιάλλη τὸ ντουφέκι,
 Ἡ τρίτη νῆ μικρότερη τὸν παίρν' ἀπὸ τὸ χέρι,
 «Κόπιασ' ὀχπάνω, κὺρ νουνέ, κόπιασε στὸν ὄντᾶ μας,
 Ἔχομ' ἄρνια πὺ ψένομε, κριάρια σουβλισμένα,
 Ἔχομε καὶ γλυκὸ κρασί ἀπὸ ἴνα μοναστήρι».

38

Θανασοῦλα τρώει καὶ πίνει μὲ τὸ Σέλιχτάρ - Ἄγα,
 Τὸν κερνάει κρασί καὶ πίνει μ' ἀσημένιο μαστραπᾶ,
 Κι' ἔσχυψε νὰ τῆ φιλήσῃ καὶ τοῦ λέει : «Κάτσε καλά,
 Τ' ἔχω ἄντρα στὸ ταξίδι, πὺ δουλεύει στῆ Φραγκιά,
 Κ' ἔρχεται καὶ μὲ μαλώνει καὶ μ' ἄρπάζ' ἀπ' τὰ μαλλιά,
 Καὶ στῆ γῆ μὲ γονατίζει καὶ μὲ στέλλ' στὰ γονικά».

[Τὸ γύρισμα εἶναι : «Πασᾶ μ' κι' Ἄφέντη»]

39

— Βασιλικὸς μοῦ μύρισε, γιὰ ἰδέστε ποιὸς διαβαίνει;
 — Ὁ Γιώργη Μῆτσιος πέρασε στὰ Γιάννενα πηγαίνει,
 Στὰ Γιάννενα καὶ στὸμ Πασᾶ καὶ στὸ Βεζύρ' ἀφέντη.
 «Γιώργη μ', γιὰτί μᾶς ἄργησες ν' ἄρθῆς νὰ προσυνήσῃς ;
 Νὰ προσυνήσῃς στὸμ Πασᾶ καὶ στὸ Βεζύρ' ἀφέντη ;
 — Δὲ μᾶς ἀφίνουν τάι βουνὰ κι' οἱ κρύγιες οἱ βρυσούλες».

40

Ἄγαῖς ἦρθε καὶ κόνεψε στῆ μέσ' ἀπὸ τῆ χώρα,
 Κι' ἀκόμα δὲν καλόκατσε νὰ καλογοιματίσῃ
 Καὶ τὴν τρυγόνα γύρεψε πεσκέσι νὰ τῆμ πᾶνε :
 « Ἄϊντε τρυγόνα στὸμ Πασᾶ καὶ στὸ Βεζύρη ἀφέντη».
 Κι' αὐτῆ στῆ βρύση ἔτρεξε, κρύγιο νερὸ νὰ φέρῃ,
 Κι' οὔτε νερὸ δὲν ἤφερε, κι' οὔτε στῆ χώρα φάν' κε.

41

Νὰ μὴ λυπᾶσαι ὀρφανή, νὰ μὴ λυπᾶσαι χήρα,
 Νὰ λυπηθῆς μιὰν ὀμορφή, μιὰ κακοπαντρεμένη,
 Ἄντρας της πίνει καὶ μεθάει κι' αὐτῆ κάνει χωράφι,
 Μὲ τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιὰ τὰ βόδια της κεντοῦσε.

- «Κάνετε, θοΐδια μ', κάνετε, τ' άντρα μου τὸ χωράφι».
 Τὸ βράδυ πάνει σπίτι της, τὴ δέρνει, τὴ μαλώνει,
 —«Κόρη μ', τὸ ποῦ εἶναι ὁ δεῖπνος σου, δεῖπνος γιὰ νὰ δειπνήσω....
 —Μὴ μὲ μαλώνεις, άντρα μου, καὶ μὴ μὲ παραπαίρης
 Τὸ τί δεῖπνο νὰ φειάχ' ἐγὼ π' ὄλημερίς δουλεύω».

42

Ἐγέρασχ, μωρὲ παιδιά, δὲ μπόρ' νὰ περβατήσω,
 Τὰ ποδαράκια μὲ πονοῦν, τὰ γόνατα μὲ σφάζουν,
 Δὲ μπόρ' νὰ σύρω τ' ἄρματα, τὰ ἔρημα τσιαπράζια,
 Τίς πέντ' ἀράδες τὰ φλωριά, τίς τρεῖς τ' ἀσημοκούμπια,
 Καὶ μιὰ γιορτή, μιὰ Κυργιακή, μιὰ ἴσισημη νήμέρα
 Παίρνω τὰ ζαγαράκια μου καὶ τὰ λαγωνικά μου
 Καὶ πῆγα καὶ τὰ ἔμπασα σ' ἓνα βαρὺ λογγάρι,
 Κι' ἀλάργα πῆγα κι' ἔκατσα σ' ἓνα ψηλὸ λιθάρι,
 Κι' ἀνάργια ἀνάργια σούριζα κι' ἀνάργι' ἀνάργια λέω :
 «Ἐμπρός τε ζαγαράκια μου, καὶ σεῖς λαγωνικά μου,
 Φέρτε τ' ἀλάφια ζουντανὰ τ' ἀρκούδια ἡμερωμένα».

43

Σ' ὄλον τὸν κόσμο ξεστεριά, σ' ὄλον τὸν κόσμο νήλιος,
 Στὰ ἔρημα στὰ Γιάννενα νδλο καπνὸς κι' ἀντάρα,
 Ἐντάρα εἶν' τὰ κλιάματα καὶ κατακνιά εἶν' τὰ δάκρυγια.
 Ἐνάθεμά σας, μπρὲ Φραγκιά, καὶ σεῖς καὶ τὰ πρωτᾶτα,
 Ποῦ δάλλεταν τὸ σύνορο στῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι,
 Κι' ἀφήκεταν τὰ Γιάννενα καὶ πήρεταν τὴν Ἄρτα.
 Στὴν Ἄρτα ὑψώνουν τὸ σταυρό, στὸ Βόλο τὴ σημαία,
 Στὴ Λάρσα καὶ στὰ Τρίκκαλα ζητοῦν τὸ βασιλέα.

44

Ποῖος ἔχει ἀχείλη νὰ τὸ εἰπῆ τοῦ Λάμπρου τὸ τραγοῦδι ;
 Ἐγὼ ἔχ' ἀχείλη νὰ τὸ εἰπῶ τοῦ Λάμπρου τὸ τραγοῦδι,
 Νὸ Λάμπρος δὲ μᾶς φάνηκε τοῦτο τὸ καλοκαῖρι,
 Μᾶς εἶπαν κάτι ψέματα, μᾶς εἶπαν κάτ' ἀλήθειες,
 Μᾶς εἶπαν πῶς τὸν θάρεσαν ἀπάνω στὸ Μαργγιόλι,
 Ἐρίγια ντουφέκια τῶρριξαν, τὰ τρίγι' ἀράδα, ἀράδα,
 Τὸ ἔνα τὸμ πήρε ξώδρομα καὶ τ' ἄλλο στὸ κεφάλι,

Τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ τὸμ πῆρε στὴν καρδούλα,
 Τὸ στόμα γαῖμα γιόμισε κι' ἡ γλῶσσα του φαρμάκι,
 Δὲν ἔχει κέναν νὰ τὸν κλῆιῃ, νὰ τὸν μοιριολογάῃ,
 Οὔτε μαννούλα, οὔτ' ἀδερφή, οὔδὲ καλὴ γυναῖκα.

[Τὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι : «Λαμπράκη μου—παιδάκι μου»]

45

Παλλήληκάρια σοῖμπετοῦσαν σὲ κρασοῖπουλειό,
 Τὲς γυναῖκες τους παινοῦσαν γιὰ τὴν ὀμορφιά,
 Σὰν τ' Ἀντώνη τὴ γυναῖκα δέ ἴναι στὸ ντουνια.
 «Ποῦ τὴν εἶδες καὶ τὴν ξέρεις καὶ τὴν μολογᾶς ;
 —Μέσ' τὸ γκιουλ - μπαχτσιὲ τὴν εἶδα ποῦ σεργιάνιζε
 Μὲ τὸ μαστραπᾶ στὸ χέρι καὶ μὲ χλιὸ νερό,
 Πότιζε τὸ καρυοφύλλι τ' ἀγιομάραντο».
 Ἦρθ' Ἀντώνης μεθυσμένος καὶ τὴν ἔσφαξε,
 Τὸ πρωὶ ξεμεθυσμένος πάει τὴν ἐκλῆιγε :
 «Σήκου ρούσα μ', σήκου Τζήκω μ', σήκου νεραντζιά μ',
 Σήκου λούσου κι' ἀρματώσου κι' ἔβγα στὸ χορό,
 Νὰ σὲ ἰδοῦν τὰ παλλήληκάρια νὰ μαραίνονται,
 Νὰ σὲ ἰδῶ κ' ἐγὼ ὁ καημένος γιὰ νὰ χαίρωμαι».

46

Τ' ἔχεις καημένε κόρακα καὶ σκούζεις καὶ φωνάζεις ;
 Μήνα διψᾶς γιὰ γαίματα, γιὰ Τούρκικα κεφάλια ;
 Γιὰ παρακάλα τὸ Θεὸ νὰ γέν' ἕνα σεφέρι,
 Νὰ φᾶς κεφάλια Τούρκικα κεφάλι' ἀπ' Ἀρβανῖτες,
 Νὰ κάνῃς πῆχου τὸ φτεροὸ καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι.

47

Γιὰ δὲν τρῶτε φί, νῶ φίλοι, γιὰ δὲμ πίνετε,
 Μήνα τὰ φαγιά μας, φίλοι, δὲ σᾶς ἄρεσαν ;
 Ὅσον' καλὰ ὁ νοικοκύρης καὶ τ' ἀλλάζομε.
 Γιὰ δὲν τρῶτε φί, νῶ φίλοι, γιὰ δὲμ πίνετε,
 Μήνα τὸ κρασί μας, φίλοι, δὲ σᾶς ἄρεσε ;
 Νέχομε καλοὺς γειτόνους καὶ τ' ἀλλάζομε.

[Λέγεται εἰς τὸ τραπέζι τοῦ γάμου ἀπὸ τοὺς οἰκείους τοῦ γαμπροῦ πρὸς τοὺς συμπεθέρους, συγγενεῖς τῆς νύφης, οἱ ὅποιοι καὶ ἀπαντοῦν διὰ τοῦ ἐπομένου]